

॥ अथ मृतपत्नीकस्य अग्न्याधान
हिरण्यकेशीय प्रयोगः ॥

१३१ श्रीगणेशाय नमः अथ मृतपत्नीकस्य विवाहेष्य समर्थस्य तदग्न्याधान
 प्रयोगाभिधीयते ॥ दारकर्मा संप्रभवे आधानमग्निद्वारा पत्नी यजमानो भ
 यार्थं तदसंप्रभवे आत्मार्यं तदात्मदाहार्थं मेव ॥ तथान्वापस्तंबः ॥ पत्नी यशोगम
 रणे विधुरत्वं प्रयेदरे ॥ विवाहेष्य सामर्थ्यस्थो नाश्रमस्य निवृत्तये ॥ आत्मार्यं मे
 व मनीनां पुनः संग्रह्य पूर्ववत् ॥ त्रिकोऽमुंडनः ॥ स्त्रीमात्रमविशेषेण दग्धान्यैव
 दिकाग्निभिः ॥ विवाहादध्यते यद्वाधानमेवास्ति चेद्दधूः ॥ एकाकीषोदधीताग्नी
 निवाहश्चेन्न सिध्यति ॥ नित्येष्ट्या गृयणावाग्निहोत्रकर्मस्य नेतरत् ॥ एका
 ध्यानपक्षस्तु कर्मक्षेपे निराकृतः ॥ जुहं सन्ये मृतः स्त्रीकः कुशपत्नीसमन्वितः ॥
 जुहोति न मृतः स्त्रीकः एकाकी पूर्ववत् हि पु ॥ भरद्वाजमतं चैतत्कर्मक्षेपे निराकृतं ॥ अ
 तएव मृतः स्त्रीकः स्थाधानं निश्चितबुधैः ॥ अन्यत्र अस्मिन्निषेधे पत्न्याः कैश्चित्प्राधा
 न्यं कैश्चिदंगविवक्षितं ॥ तत्र प्राधान्ये विवक्षिते तन्मते उभयोरेकस्य वा अपूर्वधा
 नमेव सारस्वतहोमसोमोऽप्यादयश्च पुनर्भवति ॥ आसज्य वृत्त्य पूर्वस्यैकस्य वा
 गो नष्टत्वा तन्मते एवोक्तं ॥ मुंडनकृता तुल्य एवाधिकारस्य रूपस्यो रभयोर्मित्यर्थः

*९ छिंदुयादिति॥ अत्र याव्यशेषे मीरिति बह्वचनम् नृणां दाहितामिविषयमेव *९॥
 ॥अथोत्सर्गोच्छिः॥ तत्र जावाला श्रुतिः॥ तदेतदेव प्राजापत्यमेवैतदित्युक्तं विश्वेश्वरीये॥ अथ गानेश्वानरीये छिंदुयादिति॥
 अमयेवैश्वानराय द्वादशरूपाले पुरोडाशं प्राजापत्यं कर्तव्यं त्रैलोक्यं वेति॥ तत्रैवोदाहृतं यत्तत्रैव नात्र अत्र
 विज्ञेयो बोधायनः॥ देवयजनो लुप्तप्रभृति अग्निमुखांतं कृत्वा पश्चाजुहोति॥ वैश्वानराय प्रतिगृह्याम इति प्रामा
 न्यामनूच्यैश्वानराय प्रयाज्ये॥ पवित्रे रितियाज्यया जुहोति॥ अथ वा चतुर्गती तेन पूर्णा दुती यत्तत्रैव प्राजापत्यं कर्तव्यं
 ॥ अमयेवैश्वानराय स्वाहेति॥ अथेनमुपतिष्ठते॥ सहस्रशीर्षे त्यनुवाकेन॥ पुरुषांवेदः सर्वमिति नाम्न्यचतुष्टये
 या॥ स्विष्टकृतं प्रभृति सिद्धमाद्येनुवा प्रदानात्॥ पूर्णा दुती तु स्विष्टकृता धभावः॥ अथाग्नेयाग्निं दध्मस्विवेषु दुती
 शेषं निरुधति॥ सर्वो वै रूद्रो विश्वं भूतमिति द्वाभ्यामुत्सृज्य अग्रे आयुर्दं अग्रे हविषा इति जपेत्॥ अथ पश्चादुवा
 दयप्रक्षाल्य प्राश्नाति॥ सहस्रशीर्षे त्यनुवाकेन प्राश्न्या च प्यात्मानमभिमृशति॥ ओं त्रैलोक्यं सुनुवाकेन॥ अथामि
 द्रव्यममो प्रक्षिप्यात्मन्यग्नीं समारोपयेत्॥ याते अग्ने यन्नित्यात नूरिति॥ पात्रं प्रतिपति मातृ दत्तात्रेयः॥ सुभ्र
 यान्यनममया निराप्री जुहोति॥ गुरवे ते जसा रिरुधादिति॥ काष्ठपात्राण्याहुवनीये प्रक्षिप्या रणी गार्हपत्ये प्र
 क्षिप्य॥ उलूखलमुसले रक्षिणाग्ने निक्षिपेदित्युक्तं यमस्मृताविति॥ ॥ इति उत्सर्गोच्छिविधिः॥ ॥ ७॥

कर्तृत्वं च तयो रिएं ह्यसागे प्रवृत्ते ॥ इत्यादीना आपस्तंब बौधायनाद्य नि
 मते पत्यांग पक्षे तु न स्त्रीणां त्रैताग्निभिर्दहे निर्मथ्येन दोहे वा उसर्गे पृथक् परि
 त्यागेऽपि पुनराधानमेव अतएव ब्रीहियवाज्यपयः कपालपत्नी संबंधानीति षष्ठ
 यशोग्ग नि ॥ इति प्रसिद्धांगस्य मविद्याहाराच्च कर्मचोदनापि यजमानमेवा
 धि कुर्वन्ति ॥ न पत्नी मनुमतिमान्न तु ॥ तस्या अतएव बाह ॥ अंगनाशंगनाशो पुनरा
 धानमिष्यते ॥ उसर्गेऽपि स्त्र्ये स्त्र्ये दग्नी न्युनस्तानादधीत च ॥ नाशो प्रतिवृत्तिं
 कापि जीर्णाया वायदा मवेत् ॥ अग्निना दारु जीवध्वा कुराधातुं जले क्षिपेत्
 पुनर्नवानि संपाञ्चनाशो च नोदकादिभिः ॥ अग्निदाहेन काह माशो च केषां व
 द्वांति ॥ तसत् रतितद्विधुराधानं स्मृतकारैर्निरूपितं ॥ मृतस्त्री कस्य निर्दिष्टं
 आहिताग्नेर्यथाविधिः ॥ अथ मृतस्त्री कस्य विचारः ॥ आहिताग्नेः पत्नी मृ
 तोश्चैताग्निभिर्दग्ध्या आहिताग्ने मग्निभिर्दहंति यशपात्रै सहति स्त्र्या
 रायात् अविचक्षितं लिङ्गात् ॥ स्त्री अपि संगृह्यते ॥ आहिताग्नेः पूर्वमरणोप

आहूतीमरणे तु स्त्रियापिलो किकारणीमथित्वापैतमध्यविधिनापात्रचयवर्जं
 दहेत् ॥ स्त्रीपूर्वे मृतौ तु विधुराधानं कर्तव्यं ॥ तद्विधिः ॥ पत्न्यप्रधानं पत्न्यंगं च
 पत्न्यप्रधानं अपनीकस्याधानं न भवति ॥ अंगापक्षे तु सर्वेषामने कर्तव्यमिति
 सिद्धं ॥ अतएवो ज्वलायां ॥ पत्न्यंगं पक्ष एव स्थापितम् ॥ शिष्टाचारोप्येवमेव ॥ त
 थैव ॥ बोधायनीयशौ ॥ मसूत्ररुद्रद्वितीयभाष्ये तदभिप्रायेणैव ॥ तदाहुरपत्नी
 कोऽप्यग्निहोत्रमाहरेत् ॥ इति तैत्तिरीयब्राह्मणोक्तत्वात् सर्वपत्नीनामंगं प्रधा
 नत्वमिति सिद्धं ॥ तस्यात्पुत्रादिपत्नीपरिग्रहः कर्तव्यः ॥ अथपत्नीपरिग्रहविधिः
 तत्रभारद्वाजः ॥ पत्न्याभावे कुशमयी यद्वा हेमोचदा रुजो ॥ पत्न्याप्रतिकृतिं कृ
 त्वा परिगृह्य यथाविधिः ॥ पृष्ठोदिवि विधानेन लौकिकाग्निं प्रगृह्य च ॥ प्रण
 वेन लौकिकाग्निमानीय श्रोत्रियगृहात् ॥ पृष्ठोदिवि पृष्ठे इति अम्बग्निरुप
 सापि च ॥ द्वाण्यां प्रतिष्ठयेद्दन्दिं कुण्डे वा स्थं डिके पि वा ॥ संमुखीकरणं कृत्वा ॥
 चतुर्ष्वपि समिधनं ॥ तत्सवितुस्ता ७ सवितु रध्मानो देव सवितः ॥ विश्वा

निदेव सवितर्मन्त्रैर्यसमिधनं ॥ पाणिग्रह विधानेन यथा गृह्यं समान्वरेत् ॥ नि
 सौपासनवज्जुता अरण्याहरणादिकं ॥ अग्न्याधानमविकृतं यथा पूर्वं समान्वरेत्
 पत्नीस्वातैः समासाश्रुकुशादिप्रकृतिः सदा ॥ पत्नीकर्मणि सर्वणि तसहाय वि
 योजयेत् ॥ पत्नीविषयकान्मन्त्रान्यजमानोजपेत्सदा ॥ निर्वपाज्यवेष्टाणं तु
 संपत्त्या हुतयस्तथा पुनश्चैवाधिश्चय एं त्रीण्येतान् विवर्जयेत् ॥ आधानम
 ग्निहोत्रं च दशविंशत्यपशुः ॥ चातुर्मास्या नि सोमश्च तथा सोत्रामपि
 पुनः ॥ एते सप्ताहविरागास्तद्विकारश्च सर्वशः ॥ नित्यनैमित्तिकावापि पवित्रे हि
 मगादयः ॥ नक्षत्रेष्ट्यादिसत्राणां सर्वमावर्तयेत्पुनः ॥ कृतमप्यकृतं वापि पत्यु
 गत्वे समान्वरेत् ॥ पत्नी प्रधाना विषयेना पूर्वं विनियोजयेत् ॥ पत्नी प्रधानपक्षे तु
 प्रवासं नैव कुर्वते ॥ प्राप्ते तु संकटे कुर्यात्प्रवासस्थारणीसह ॥ अन्यत्र ॥ अंग
 पक्षे प्रवासस्तु अपूर्वाधानं वच्चरेत् ॥ गार्हपत्यसमीपस्था प्रतिमामवलोकयेत् ॥
 उपस्थानं ततः कृत्वा मासमेकं त्यपत्तिकः ॥ प्रवासे द्विधुरश्चापि दिनमासमितं सदा ॥
 वर्षस्य न पर्यंतं सर्वथैव विवर्जयेत् ॥ इति मृतपत्नीपरिग्रहोपयुक्तविचारः ॥

॥ अथपत्नीप्रधानपक्षेअनुष्ठानविशेषउच्यते ॥ मृतपत्नीकयागादौ सर्वस्त्रीक
 मर्त्युप्येते ॥ नान्येनकेनचित्कार्यं मृतायां कर्म किंचन ॥ पत्नीकरोतियः कश्चिदिह
 दासीपिनष्टिच ॥ सपत्नीयाहुतिस्तत्र सर्वथैवचल्युप्येते ॥ अन्यच्च ॥ अस्त्रीकस्य
 हविःपाकेनियतः पूर्वपादेके ॥ सर्वथावापरेवन्हवितिकासायनोब्रवीत् ॥ योस्त्र
 वर्जपात्रासादनं ॥ स्नुचश्च संमृढ्याजेनोदेहितिप्रैषः ॥ आशगसानेयाश्रज्यावे
 द्याणांतलोपः ॥ तेजोनुप्रहीत्यातिप्रतिपद्यते ॥ नित्याश्चसारः ॥ पत्नीसंयाजा
 ॥ नकाम्या इति ॥ संपत्नीयाहुतिलुप्येते ॥ हविःश्रपणध्वर्युपस्थादानादिहविश्र
 पणं आहवनीय एवकुर्यात् ॥ नगर्हिपस्ये ॥ प्रवहन्वात्रोद्वासनमाहवनीयश्रापि
 णः ॥ ॐ बुधं मृदसं स्वासस्थो देवभ्य इति नृवृदस्तरणानंतरंतस्मिन्नेवका
 लेहविरुद्वासनं ॥ ततोऽध्मास्पमिधमादायेत्यादिप्रयोगः ॥ बोधायनादिनां
 बहिःश्रपणविषये आहवनीयस्योत्तरतः ॥ कपालोपधानादि ॥ हविश्रपणं
 तंकुर्यादिसुवचनं ॥ किंतुआदौ बहिरास्तरणविधानात् ॥ आस्पलेपनिम
 यनादियथाप्रकृतिः ॥ हविःश्रपणं न काले सर्वमपि हविष्यादायाग्रेणाह

वनीयं पर्याहृत्य दक्षिण्य द्वाराज चनेन गार्हपत्यं पर्याहृत्य सुचं पश्चात्सादय
 ति ब्राह्मतिभिः यथा प्रकृति मन्यत ॥ एवं मुदयास्तमयोः ॥ सीमाति क्रमं च
 ग्नीन्विहाय यजमानो न कुर्यात् ॥ अपत्तो समारोहं लंभयत्येव रोहणं च स्वयमे
 व कुर्यात् ॥ अग्नीन्विहाय न प्रवसेत् ॥ आपस्वयमेव बोध्यं ॥ अथ पत्यंगप
 क्षे प्रयोगः ॥ पत्याभावे कुशमयी हेममयी दाहमयी वापत्नी प्रतिष्ठाति विधाया
 चम्य प्राणाना यम्य देशकालौ स्मृतौ ॥ अमृतस्त्री कस्य प्राप्तये विष्टिं नोपासुन
 संधानार्थं पृष्ठोदिवि विधानेनाग्नि संधानं पत्नी परिग्रहं चाहं करिष्ये ॥ तदग
 गणापति पूजादिवृद्धिश्चाज्ञातं कृत्वा श्रोत्रियगृहादग्निमाहृत्य पृष्ठोदिव्यन
 ग्निरुत्पलेति द्वाभ्यामायतने संस्थाप्य संमुखीकृत्य परिसंमुख्य परित्तीर्य
 पर्युक्ष्यार्चयित्वा च तस्त्रः शमीमयी घृताक्ता आराधय ॥ तत्सवितु हा ॥ ता ७
 सवितु गा ७ स्वाहा ॥ आद्या नो देव सवितः ॥ व स्वाहा ॥ विश्वानि दे ० स्वाहा ॥ स
 र्वत्रु सवित्र इदं नम मेति सागः ॥ पुनः परिविच्य परित्तरणा निविस्तज्य ॥ कुशादिषु
 विमो गृहणार्थं आचार्यं कृत्वा संपूज्य ॥ आचार्यः प्रतिमायां पंचगव्यं पंचामृतं तस्मा
 नोदीनि अग्न्युत्तारणा पूर्वकं कृत्वा प्राणा प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ ततो यजमानः सुलग्ने

-गम

३ सर्वत्रे ३

सगृह्योक्त विधिना ७ न वितरेषां तं

श्रीगणेशाय नमः

प्रति २

इति ब्राह्मयजुर्मा नयोत्तम १ विधिने नाग्नि संस्थापिते

स्वर्गस्य विधिना पाणि गृहमीश एव कृत्वा लाजा होममन्यति रित्तं विवाह होमं सं
 ध्यानाग्नौ प्रधानं कृत्वा विधिवत् प्रत्यहं उपोसनं कुर्यात् ॥ विधिवदग्न्याधानं
 तदुक्तकाले पुनराधानवदादिसाहुतिमतिरित्तं सर्वाधानं कुर्यात् ॥ नार्थाधानं
 विधुरस्य नोपासनकर्मविधानात् ॥ पत्नीसंबन्धकर्मणि सर्वाणि कुर्यात् ॥ आ
 ज्यनिर्वाज्यवेक्षणं पुनरधिश्रपणं संपत्नीयाहुति व्यतिरित्तं सर्वं कुर्यात् ॥
 पत्नीसंबन्धमंत्रान्यजमानस्वायतन एव जपेत् ॥ एवमग्निहोत्रेऽपि पत्नीकर्मणि
 कृतान्यकृतानि सर्वाणि कुर्यात् ॥ अष्टकाद्यर्थं ब्रह्मदनाद्यर्थं वा गृह्यग्न्यपेक्षा
 यां पृष्ठोदिवि विधानेन सर्वाधानिवत् संधानं कृत्वा प्रयोजनं कार्यं ॥ कर्मसमा
 प्तौ स्मार्त्ताग्निपरिखागाः ॥ नोपासनहोमो नापि स्थात्कीपाकौ ॥ प्रवासविषये
 दिनमासप्रवासं कुर्यात् ॥ नऋतयनं संवत्सरात्मकापि समारोपप्रत्यवरोहण
 स्वयमेव कुर्यात् ॥ पुत्रश्रुवादिसंबन्धमतिरित्तं कृतं परपाकेन भोजयेत् ॥
 कुरादिप्रतिमात्मापे प्रागुक्तविधिना विनियोगं कृत्वा पुनर्नवानि संपादयेत्
 ४ ॥ देवीत्यग्निं संधाय उस्वर्गेष्ट्या मग्नीनुस्तज्य पुनरादधीत पूर्ववत् ॥

सप्तहविर्यागान्कृताकृतान्यपि पुनरावर्तयेदित्युक्तत्वाच्च तदिति ग्रंथकाराणामाशयः ॥
 किनुना पूर्व विनियोजयेदिति साधारणवाधात् ॥ अतएव भरद्वाजः ॥ ब्रह्मचारी च
 विधुरो विधवायास्तथैव च ॥ काम्यकर्मणि नोयातंचतुर्थाश्रमचासिनः ॥ श्रो
 तस्मार्त्ते हविर्यागानित्यनैमित्तिकादयः ॥ प्रतिमाध्यानविषयेनापूर्वकाम्यमान्वरेत् ॥
 शतिकाग्यवाधास्पञ्चादीनां नापूर्वविनियोजयेदिति सिद्धं ॥ विनाश्रमनिवृत्त्यर्थं मो
 ध्याने हि चतुर्थकं ॥ प्रकृसंधुं डिराजेन स्थितु रान्हितकाम्यया ॥ शतिल्लुपापरव्यधुं
 डिराजकृतविधुराध्यानकृतप्रयोगः ॥ ॥ ॥ ॥
 अथोपयुक्तिवचनानि ॥ त्रिकांडमंडणः ॥ सौवर्णीकुशपत्नी च पक्ष्याभावेग्नि
 होत्रिणः ॥ पयः प्रति निधिं कृत्वा पत्नी नैवं समाचरेत् ॥ मृतभार्यस्य चैका
 किनोग्निहोत्रेऽप्यजुःकृतः ॥ पत्नी मंत्रांजपेत्सामीजीवती चैनं शक्नुयात् ॥ प्रसू
 या मया मशक्तो भवेतासांच केचन ॥ रजस्वल्काविधिं प्राहुर्मैथुनाहानवर्जितः ॥ आ
 ग्निनाग्निमृतस्त्रीकः आदधानोन्यया सह ॥ कृतारं भादिध्यर्मापि कृतसोमम
 स्वापि वा ॥ आहिताग्नेर्मृतस्त्रीकस्याधाने सन्यशिष्यतः ॥ सन्यासं वारयेत्

न्येषावज्जीवाग्नि होत्रिणः॥ पृथ्वादिवि विधानेन पुनरग्नीन्समाविरोत्॥ प
 त्याप्रतिकृतिं कृत्वा कुशहैमीचदारुजं॥ पत्न्याभ्यावेतु कर्तव्या प्रतिगृह्य यथा वि
 धिः॥ विष्णुलंदोगापरिशिष्टात्॥ मृतया मयि भायै यां वै दिकाग्निं वसं त्यजेत्
 उपाधिनापित कर्मयावज्जीवं समाचरेत्॥ उपाधि होम कुशपत्यादिविधयः॥ अ
 न्ये कुशमयी पत्नीं कृत्वा तु गृहमेधिनः॥ अग्नि होत्र मुपासते मावज्जीवमनुव्रती
 इति स्मृत्यंतरात्॥ कात्यायनेपि॥ रामोपि कृत्वा सौवर्णं सती पक्षी यशस्विनीं
 यजेद्बहुविधैर्यशै सह भ्रातृभिस्त्वप्यते॥ इति विधुसधानसमाप्तः॥ ॥ ॥

अथोत्सर्गविधिः॥ तत्र जावालाश्रुतिः॥ तद्देवे प्राजापत्यामेवेष्टिं कुर्यादिति
 अत्र वाक्यशेषे गीदिति बहुवचनश्रवणादाहिताग्निविषयमेवैतदित्युक्तं
 विश्वेश्वरीये॥ अथवा वैश्वानरीयेष्टिं कुर्यात्॥ अग्नये वैश्वानरीयद्वादरा
 कपालं॥ पुरोडाशं निर्वपति प्राजापत्यचरुवैष्णवं नवकपालं चेति॥ तत्रैवोदा
 हृतश्रुत्यंतरात्॥ अत्र विरोधो बोधायनेनोक्तः॥ देवयजनो ह्येव न प्रभृत्यग्नि

मुखान्तं कृत्वा पक्वा जुहोति ॥ वैश्वानराय प्रतिवेदयामश्ति पुरोनुवाक्या मनू-
 च्य वैश्वानरः पवयान्नः पवित्रैरिति वाजपय्या जुहोति ॥ अथाज्याहुतिर्जुहोति ॥
 वैश्वानर उल्लेखानुच्छंदसं ॥ अग्नये स्वाहेति च ॥ अथैनमुपतिष्ठते ॥ सहस्रशी-
 र्षेति नुवाकेन ॥ स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाद्ये नुवरप्रदानात् ॥ अथाग्नेना-
 ग्निर्दध्मस्ति बेषु हुतशेषं निदधाति ॥ सर्वे वैरुद्रा विश्वं भूतमिति द्वाभ्यामुत्सृज-
 त्याग्र ॥ आयुदा अग्ने हविष इति ॥ अथ पक्वा दुपादाय प्रक्षाल्य प्राश्नाति ॥
 सहस्रशीर्षेति नुवाकेन ॥ प्राश्या च म्यात्मानमभिमृशति ॥ ॐ ब्रह्मेत्येतेनानु-
 वाकेन ॥ अथाग्निद्रव्यमग्नौ प्रक्षिप्यात्मन्यग्नीन्समारोपयेत् ॥ याते अग्ने
 यक्षियातनूरिति ॥ पात्रप्रतिपत्तिमाह दत्तात्रेयः ॥ मृन्मयानि अश्ममया
 निवाप्स जुहोति ॥ गुरवे तैजसादि दद्यादिति ॥ काष्ठपात्राण्याह वनीये प्रक्षि-
 प्यारणी गार्हपत्ये प्रक्षिप्या ॥ उत्तरखलु मुसले दक्षिणाग्नौ निक्षिपेदिसुकं-
 यमुत्सृज्याविति ॥ इति उत्सर्गविधिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 शके १७४६ तारणसंवत्सरे मार्गशिर्षशुक्लपंचमि गुरु

श्रीगणेशायनमः॥ अथातो धर्मजिज्ञासकैरागता दूर्ध्वमपलीकृच्छिनाग्नि
 करनग्निकोवाप्रवासी ब्रह्मचारीन्वावाग्निरिति ग्रामाग्निमाहृत्य पृष्ठोदिवीत्य
 धिष्ठाप्य त्रिभिश्च सावित्री प्रज्वाल्य तार्क्ष्यं सवितु तत्सवितुर्विश्वा नि देव सवितरी
 ति पूर्ववदक्षते हुत्वा पाकं पचेत्तत्र वैश्वदेवं ब्रह्मणो प्रजापतये गृह्यामः कश्यप
 पायानुमतये विश्वेभ्यो देवेभ्यो अग्नये स्विष्टकृत इत्यपसृश्य पूर्ववद् कर्मवैकृते
 न वृथा पाको भवति न वृथा पाकं पचेत् न वृथा पाकमश्रीयात् अत्र पिउ पितृय
 शपक्षाद्याग्रयणा नि कुर्यात्॥ इति प्रबोधिनाग्निभोजनविधिः॥ ॥ ॥
 अथ निमितासु पुनराधानोच्यते॥ पुनराधाने पूर्ववद्योनि पूर्ववृत्त्या पुनराधानम
 र्हति॥ प्रथमाधाने गुरुशुक्रयोरस्तमानादिवर्जं पुनरावृत्तिर्न भवति इति विशेषः
 प्रायश्चित्प्रायश्चित्॥ वादि पूर्वकं सायं प्रातर्हमपक्ष्यादिपिउ पितृयशादिद्रव्यदानं
 यावदुक्तकाले गणपति पूजनं स्वस्ति पुण्याहवाचनं पूर्वकं नानादिश्राद्धं॥ पुनरा
 धाने इति भर्तृयशः॥ ब्रह्मादिऋतिकावर्णनं सर्वमाधानवत्॥ तथा च पूर्वरात्रि
 नं पृष्टा चेति आवसथ्ये दाहः॥ आहिताग्ने आहवनीये निविशेः॥ अरणि द्वयमभ्ये
 कारणेन नष्टाय वा सतर्क्षिणा भवति न दातव्या रण्या पुपुत्रकं निष्कृतं स्यतस्यैव मन्थनं

कार्यं॥ अरणिस्वंगिमंथनंकार्यमिति देवयशिकः॥ अथारणिदाहः॥ तथाचका
 सायनः॥ अरण्याक्षयनाशगिदाहेष्टुग्निस्माहितः॥ पाल्यदुपशंतोस्मिन् पुनराधा
 नमर्हति॥१॥ अरण्येदिग्धयोर्वापिनष्टयोः क्षीणयोस्तथा॥ आहृत्यान्येसमारोप्य
 पुनस्तत्रैवमथ्यते॥२॥ अरण्योरन्यमवंगयावतिष्ठति पूर्वयोः न तावत्पुनराधान
 मन्यारण्योर्विधीयते॥३॥ तत्रारणिगतेवन्हौ नष्टे स्यात्पुनराहितः॥ इतरेण्यापु निमिद्वे
 षु अग्न्याध्ययं प्रचक्षते॥ इतिगदाधरे उक्तं॥ तथाचबोधायनः॥ एकारण्या विनाष्टा
 यामस्ति चेदितरारणिः॥ तां छित्वा मंथनं प्रोक्तं॥ भाष्ये बोधायनीयके॥ कात्यायनः॥
 अरणिमथनाशको जंतुभिर्मथनेन वा स्यामंत्वे दरणी नूने ग्राह्येण स्योक्तलक्षणे
 ॥ श्वोभूतेनष्टे तस्मिन् इजिर्णारणि द्वयं॥ शकलै कृत्यते छित्वा वन्हौ निक्षि
 प्य दीपयेत्॥ ततो दक्षिणहस्तेन नूतनापुतराणि॥ गृहीत्वा सन्यहस्तेन गृप्हीयात्पु
 नरणिं॥ ते उभौ अरणी तत्र दीपे गौधारयन् जपेत्॥ उद्धृत्य स्याग्न इयेतत्॥ अयं ते यो
 निरित्यपि॥ इति कात्यायनोक्ते॥ तथाच हरिहरः॥ असमारोपितं॥ योस्तु एकतर
 विनाशो द्वितीयं छित्वा मंथनं कुर्यात्॥ प्रतिपत्तिरावसथ्यो दाहः॥ तथाच रेणुकभोष॥

यदारण्योर्जतिपादोपोनमथनेन वां मंथवामंथनायोगेऽभवजस्तदारणिचि
 त्पाराकलान्येकीकृत्याग्निं प्रज्वाण्य तद्विष्णिं निक्षिपेत् ॥ ततो नूतनारणिमुत्तरां
 क्षिणहस्ते गृहीत्वा धारणीं सव्यहस्तेन प्रदीपेन्मौ उद्ध्व्य स्वायं ते यो निरिति
 मंत्राभ्यां मंथनयंत्रे प्रतप्याग्निं मथित्वा पंचम संस्कारं पूरकं स्थाने निधाय पूर्णं
 हुतिवदा ॥ संस्कृत्यानादिष्ट होमं कुर्यात् ॥ अथ समारोपमंत्रः ॥ उद्ध्व्य स्वाग्ने
 प्रविशस्व योनिमन्या देवयज्या यै वोढवो जावेदः ॥ अरण्यो ररणी ओ नु संक्रमेस्व
 जीर्णीतमनुजीर्णयानि रण्यदस्व ॥ अयं ते योनि एताभ्यां मंत्राभ्यां समारोपः ॥
 इत्यरणिदाहः ॥ ते होचुः पुरोक्षमिव वा एतदाश्वथीमेवोत्तरारणिं कुरुष्वशमीम
 यीमध्वरारणिं ॥ सयस्ततो ग्निर्जनिता ॥ स एव स भवितेति श्रुतः ॥ १६ ॥ ते होचुः
 पुरोक्षमिव वा एतदाश्वथीमेवोत्तरारणिं कुरुष्वश्वथीमध्वरारणिं ॥ सयस्त
 तो ग्निर्जनिता स एव स भवितेति ॥ १६ ॥ स आश्वथीमेवोत्तरारणिं चक्रे
 ७ आश्वथीमध्वरारणिं ॥ सयस्ततो ग्निर्जज्ञौ स एव स आसते नेक्ष्वागंधर्वा

णामेको भवति ॥१७॥ ब्राह्मणं ॥३॥ एका दश अष्टाध्याई कांडे प्रपाठकः
 तिस्रः प्रजापतिर्ह चातुर्मास्यै रात्मानं विदधे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अथ पुनराधाने पदार्थक्रमः ॥ तत्र प्रमादात् त्रिरात्रमग्निसागे प्राणायामशत एक
 विंशति रात्रे एकदिनोपवासः ॥ मासद्वये त्रिरात्रोपप वासः ॥ अब्दे प्राजापत्य
 कृच्छ्रः ॥ एवं त्यागानुसारेण प्रायश्चित्तं कृत्वा पुनराधानं ॥ अलस्यादिना बुद्धि
 पूर्वकमग्निसागे तत्कालानुसारेणैव नादि प्रायश्चित्तं ॥ द्विवर्षपर्यंतं वा द्वायं ॥ अ
 ततुर्ध्वमब्दे कृच्छ्रं धनिनो गोदानं चेति ॥ प्रयोगादस्तिजाते ॥ तथा च कारिकायां कर्म
 प्रदीपे प्रायश्चित्तोक्तं ॥ मासद्वयं तु यो वन्हिं सजेत ॥ एवं समाचरेत् ॥ नास्ति क्वात्कृच्छ्र
 मेकं तु होमस्य ददाति च ॥ तथा च भारद्वाजगृह्ये यावत्कालं त्वहोमीस्था तावद्रव्यमरो
 षतः ॥ तद्दानं चैव विप्रैर्मयो यथा होम तथैव सः ॥ जातुकण्येपि ॥ अतीतकालं जुहुया
 दग्नौ विप्राय वा स्वयं ॥ दद्याद्देव विदे विप्रैर्कृत्वा धानं पुनर्हिजः ॥ चतुष्टये तु संपूर्णे
 भासानां तु कृताशनं ॥ सक्ता तु कृच्छ्रं कुर्वीत ततः पापास्तु मुच्यते ॥ षण्माससागे प

सम्पत्

राक॥ यथा होशानः॥ षण्मासं त्यजते यो वै पराकं समाचरेत्॥ उर्ध्वं पयोत्रतं कुर्यात्
 तृमासमेकं समाहितः॥ वर्षपर्यंतं मवाहुमुनयः शंखितवताः॥ स्कंदे विशेषः॥ इ
 तान्नानंतु यो विप्रः प्रमादात् त्यजति प्रभो॥ प्राणायामं तं कुर्यात्॥ उपवासमथापि
 चेति॥ स्मृत्यंतरेऽपि॥ अलस्येन यदा वह्निर्द्वादशहं सजेत्प्रभो॥ त्रिरात्रमुपवासं
 चचरेत्सापं विशुध्यति॥ तत्र प्रयोगः॥ एवं कालं वि लंबे संकल्पपूर्वकं प्रा
 यश्चितं कृत्वा पुनराधानं॥ यत्र तु येन केन चिन्निमित्तेनाग्निनाशः कालं विलंब
 श्च नास्ति॥ तत्र प्रायश्चित्तमकृत्वेव पुनराधानं॥ नित्यक्रियां विधाय देशकालौ
 सकीर्यैतावतं कालमावस्यथाग्निं विच्छेदजनि तप्रत्यवायपरिहारार्थं एताव्वाय
 श्चितं अमुकप्रत्याग्नायत्वेनाहं करिष्येति संकल्प्य॥ लुप्तानां सायं प्रातिहर्षि
 नांतुत्कादिद्रव्यं ब्राह्मणाय संप्रददेति हौम्यं दद्यात्॥ तथा दर्शपौर्णमाससं
 स्थालीपाकानां संपत्तिपर्याप्तं ब्रीह्यादिद्रव्यं माज्यसहितं ब्राह्मणाय संप्रददेत्॥
 ततः शुचौ काले शुचौ काले शुचिराचांतः प्राणायामं यम्य देशकालौ स्मृत्वा
 श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं विद्विन्नावस्यस्य पुनराधानं करिष्येति संकल्प्य॥

निर्विघ्नार्थं गणपति पूजनं स्वस्ति पुण्याहावाचनमातृका पूजनं करिष्ये ॥ नांदि
श्राद्धाभावः ॥ ततो वैकल्पिकावधारणं ॥ पूर्वसंपादिते एवारणीतान्येव पात्राणि न
लेभ्यानि ॥ अरणीमानं निर्देशः ॥ पूजनं स्वीकारः ॥ खरेपंचमसंस्कारान्कृत्वा आ
हृतवस्त्रेष्वाकुंडाच्छादनमिति याशिकसंप्रदायः ॥ मंत्राग्निस्थापनं ॥ ऋष्यादि
स्मरणं ॥ देवताभिधानं ॥ ब्रह्मोपवेशः ॥ नादिब्राम्हणतर्पणं सर्वमाधानं वत् ॥
ईदृशं पुनराधानं स्वरूपं ॥ अत्र द्यौरादि नियमो न भवति ॥ प्रायश्चित्तं द्रव्यदा
राकार्यं ॥ इति निमित्तापुनराधानप्रयोगः ॥
श्रीगणेशपूजनः ॥ विघ्नश्चरं नमस्कृत्य पितरौ गुं मुच्युतं ॥ गौरसिंहापतिविप्रान्व
न्नाधानविधिं क्रमं ॥ तत्र प्राप्ताधिकारो धीतवैदोः ब्राम्हणोऽग्नी आदधीत
॥ यस्य विद्यमानाः पितृज्येष्ठभ्रातादयः ॥ आहिता ग्नयस्तेभ्यो गृहीतदाम्यः
कृतदारः कृतावसथ्यशतिप्राप्ताधिकार उच्यते ॥ तस्य तादृशस्वाधिकारिणाः
केनचिद्विद्यादिना असंभवे श्रोताधानं मकुर्वतः संवत्सरं वितीते आत्मशुद्धौ
र्थं कृच्छ्रे त्रयप्रसाधनाय भूतं प्रायश्चित्तं वेदितव्यं ॥ तादृशविघ्नाय संभवे हेतु

भावे आलस्यदिनारारिरेके राभायादाधानं मकुर्वति ॥ संवत्सरे व्यतीते कृष्ण
 सप्तकं त्रैमासिकस्थाने तथा प्रत्याम्नाय भूतं प्रायश्चित्तं वेदितव्यं ॥ संवत्सरा
 पूर्वप्रत्यक्षमासत्रिरात्र प्रत्याम्नाय भूतं आत्मशुद्धिकारकं प्रायश्चित्तं वेदितव्यं इ
 त्याद्यनेकश्रुतिसमस्तकृतप्रायश्चित्तं गोभूहिरण्यद्विज तर्पण जप होमादिद्वारा
 यथाशक्त्या गीकृतपक्षे आत्मनः सपत्नीकस्य शुद्धिं संपा अयथाचितेति तिथि नक्षत्र
 तु मासानुरूपे काले ग्नी आदधीत तत्र वसंतादिग्रहणं ॥ ब्रह्मक्षत्रियविशां क्रतवश्च
 त्या विहिताः ॥ तत्काम्याग्निहोत्रविषयं ॥ नित्याधाने नियमो नास्ति तदपि श्रुति
 दर्शनात् ॥ यदात्येवेति ॥ एवमग्न्याधेयस्य कालत्रयं विहितमस्ति ॥ अमावस्या कृ
 त्तिकादिनक्षत्रदशम्यादिकं पत्रये पूर्वादिने उपक्रमः ॥ एतदाधानं त्रिविधमुक्तं ॥
 एवं पूर्णद्वयं तद्वितीयमग्निहोत्रहोमांतं ॥ तृतीयमिष्ट्यंतं ॥ मुख्यपक्षे इष्ट्यंतं ॥ त
 त्राधानं ॥ यथापौषमास आधानानंतरो भवत्यथवा दशैष्टिः ॥ अमाधानापराभ
 वेति तथा विधेयं ॥ आयं पक्षः स नक्षत्रपक्षे आ धानांतरत्रिरात्रमग्निधारणं य
 दुक्तं तस्य त्रिरात्रे स्याते पौर्णिमाख्यं अमावास्याख्यं वा पर्वयथापतति तथा मूह

तं विधेयं ॥ अनेन उभयपक्षयोर्देशाम्याम्याधानं नक्षत्रं भवति ॥ तदा धानमुहूर्तं क्षा
 तव्यं सोममसहिताधाने देशाम्यामुहूर्तं स्यात्तदा त्रिरात्रमग्निधारयन् न संभति ॥ एत
 सोमाधानं पितृपितामहसोमाय संभति ॥ इत्याधानमुहूर्तविचारः ॥ अथ ग्न्याधाने वज्र
 कालाः ॥ अवाटपुष्यकार्तिकभाद्रपदमासाः पंचमोधिकश्च ॥ गुरुशुक्रयोस्तमनवर्जं
 याम्यायने च ॥ याम्यायनसमग्रवर्जं ॥ श्रुतिस्मृतिभ्यां निर्वहितं ॥ एवं मुहूर्तस्त्रिं
 प्रायश्चित्तं होमाहं धानार्थमेकागोपयश्चिनीं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ आधाने निर्लज्जनां
 तं ॥ वैश्वदेवं कृत्वा मातृपूजनं नंदीश्राद्धं करोति ॥ अमावास्यायां चेदाधानं तदनां दी
 श्राद्धानंतरं आवसथ्याशौपिंडपितृयज्ञः ॥ ततो दर्शश्राद्धं करोति ॥ गोमयादिना उ
 पलिप्तायां भूमौ अक्षितामयं मंडलं विधाय चतुर्णां ऋत्विजां साधूनां च चरणैः सा
 लनं विधाय ॥ देशकालौ स्मृत्वा ॥ तत्सपरमेश्वरप्रीतये नित्यनेमित्तिककाम्यक
 मनुष्ठानासिद्धयर्थं अग्न्याध्याख्यं कर्माहं करिष्ये ॥ तदंगत्वेन गणपतिपूजनं
 स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं वसोर्ध्वानां दिश्राधांतं कृत्वा ॥ ततः ऋत्तिकुम्भ
 पदेशः ॥ प्राञ्जुखाः ऋत्विजः उदञ्जुखा यजमान इति सोमे देवः ॥ ऋत्विजो दक्षिणं
 जान्वा लभ्य अमुकगोत्रोऽसन् ॥ अमुकप्रवरान्वितः ॥ अमुकरामा अहं नित्यं

राम

नैमित्तिककाम्यकर्मानुष्ठानसिद्ध्यर्थं श्रौतावनी अमाधारये ॥ अमुक गोत्रोऽस्य
 अमुकप्रवरान्वित अमुकराखाध्यायिन् तत्र मेव ब्रह्माभव होताभव ॥ अधि
 यु भव ॥ अग्नी भव ॥ भवामीति सर्वेषां प्रतिवचनं ॥ ऋषिजो वृत्तामधुपर्कमा
 हरेत् ॥ यजमानेन सह ऋषिजः अग्न्यगारं कुर्वीति ॥ गार्हपत्यागारे प्राग्वांशं उग्वं
 रांवा ॥ आहवनीयागारे नियमेन प्राग्वांशं भूग्वंसी ॥ यजमानपत्यो सह तव
 स्त्रपरिधानं ॥ ततो ध्वयुः ॥ गार्हपत्यस्थाने पंचभू संस्कारान् कृता ॥ निर्मथ्याभ्याद
 ध्याति वैश्यकुलं बरीष महानसादा ॥ मथनेपक्षे अर्थास्तिस्रकाष्टे ग्निं मथि
 त्वास्थापनं ॥ यदा पश्चात्तरं अंगी कृत्वा त्याग्निस्थापनं ॥ तथथा ॥ बहुपाशो वैश्य
 गृहादग्निमाहृत्य स्थापयेत् ॥ अथवा ॥ अंबरीष गृहाद्वा द्वा गृहाद्वा यदा ब्रा
 ह्मण गृहादग्निमाहृत्य स्थापनं करोति ॥ तदा सपत्नीक यजमानान्चारब्धो ध्वयुः ॥
 समदाभस्मायुतेन कपरिण पात्रण च महानसाग्निं मंगलवाच्यो वपुरः सरमानो य
 गार्हपत्यस्थाने स्थापयेत् ॥ ततो यजमानपत्यो दिवाहविष्यभोजनं रात्रौ वा ॥ दिवाभो
 जनं कृत्वा पुनः इच्छया ॥ रात्रौ भाजनं कार्या मित्यर्थः ॥ अथ अस्तमय समीपे आ

१८५
 हवनीयागारस्य पुरस्तात्स्थान्मुखोपविष्टो स्पृशतीको यजमानो जपति ॥ ॐ देवाः पित
 रः पितरो देवा यो ह मस्मि ते सन्यजे ॥ यस्याहमस्मि न तमतर यामिस्व मरुष्टं स्व
 श्रान्तं स्वर्द्धृतमस्तु ॥ ततो यजमानः ॥ आह हवनीयागारस्य पूर्वद्वारेण प्रविश्य
 गार्हपत्यस्य पश्चादुपविशति ॥ पत्नी गार्हपत्यस्य दक्षिणद्वारेण प्रविश्य
 जमानं दक्षिणातः उपविशति ॥ ततो ध्वर्युः ॥ पूर्वोक्तलक्षण उभय अरणी आदा स
 पत्नी काय यजमानाय प्रयच्छति ॥ त्रौतकर्म भूतस्थाने यो निरूपे अरणी प्रतिगृह्य
 तां ॥ यजमानः अवाभ्यापरिगृहीते इत्येका प्रतिगृह्णाति पत्यनेकते अस्माभिः
 परिगृहीते इति ततो ध्वर्युर्निर्दिशति ॥ तत्रेयमधूरा इयमुत्तरा ॥ उत्तराय जमानो गृ
 णीयात् पत्यनेकस्यै सर्वा अपि क्रमेण अध्वरारणी स्पृशति ॥ इमानि सृक् स्रुवा
 दीनि पात्राणि ॥ यजमानो हस्तेन स्पृशति ॥ मयैता नि परिगृहीतानि ॥ ततः अर
 णीमानं ॥ चतुर्विंशत्यंगुलादि ॥ मूर्द्धाक्षिकर्णविक्राणि कंधरात्राणि पंचमी ॥
 अंगुष्ठमात्राण्येतानि द्वांगुष्ठं वक्ष्यते ॥ १ ॥ अंगुष्ठमात्रं हृदयं त्र्यंगुष्ठं हृदयं
 स्मृतं ॥ एकांगुष्ठकटिर्भेयो द्वौ चास्ति द्वौ च गुह्यकं ॥ उरुजंघे च पादौ च चतुस्त्रे

कैर्यथाक्रमं॥ अरण्यवयवात्येतेयाशिकैः परिकीर्तिताः॥३॥ मूलादष्टांगु-
 लं सक्ता अग्राच्च द्वादशांगुलं॥ अंतरा देवयोनिः स्यात्तत्र मथ्योद्भूताराना॥
 मूलादंगुलमुत्सृज्य आग्राह्याध्यांगुलद्वयं॥ योनिमध्ये पुनर्मनितत्र मथ्यो-
 द्भूतारानः॥६॥ दैर्घ्यं चतुर्विंशत्यंगुलानि॥ प्रथमं॥१॥ द्वितीयं॥२॥ तृतीयं॥३॥ चतु-
 र्थं॥४॥ पंचमं॥५॥ षष्ठं॥६॥ सप्तमं॥७॥ अष्टमं॥८॥ नवमं॥९॥ दशमं॥१०॥ एका॥११॥ द्वा॥१२॥ त्रयो॥१३॥
 चतु॥१४॥ पंच॥१५॥ षोडशं॥१६॥ सप्तदशं॥१७॥ अष्टादशं॥१८॥ एकोन॥१९॥ विंशं॥२०॥
 एक॥२१॥ द्वाविं॥२२॥ त्रयोविं॥२३॥ चतुर्विंशतिं॥२४॥ विस्तारेणाष्टांगुलानि॥
 प्र० द्वि० त०३ च० पंच० षष्ठं॥६॥ उत्सेधे चतुरंगुलानि० प्र० द्वि० त० च०॥॥ एवं हयोरर-
 ण्योर्मनिं॥ ततो अवयवकल्पनं॥ मूलसमीपे यदंगुलं पादौ१ अंगुलत्रयं३ जं-
 घे अंगु०४ उरु अं०२ देवयोनिः अंगु०२ वस्ति अं०१ कटि अंगु० उदरं अं०१ हृदयं
 अंगु०२॥ वक्षः अं०१॥ ग्रीवा अंगु० मुखं१॥ कर्णौ अं०१ नेत्रे अंगु० एकं शिरः इत्यधा-
 रारण्यैः अवयवकल्पनं॥ ततः अरणी पूजने॥ गंधादिभिः पूजयेत्॥ ततः सायं संध्या

मुपास्य आवसथाहोमं कृत्वा गार्हपत्यागारे जं व ध्याति ॥ अजं भावो वा ॥ चातु
 ब्राश्य पचनं इच्छया ॥ तत्र अनुडुहे रोहिते चर्मणि प्रसृतित्रय परिमाणेन पात्रेण
 चतुष्कृतमानं उदनं पचनं ॥ उद्वासनं मध्ये गर्तकरणं ॥ घृतासेकः तेन घृता
 कानां अभ्युक्षीनां तिष्ठत्वां समिधामाधानं ॥ समिधाग्निमिति प्रथमां ॥ सुस
 मिद्धायेति द्वितीयां ॥ तं त्वेति तृतीयां ॥ उपत्वेति जपः ॥ ऋत्विजामोदभक्षणं ॥
 राद्धस्ते ब्रह्मोदनप्रेषः ॥ वरदानं चतुर्थं पि ॥ त्रिरात्र पक्षे इच्छया यजमानभाज
 नं गोमयपिंडैः काष्ठैर्वा अग्नेर्धारणं ॥ इच्छया जागरणं ॥ ततो न्येवाससी परिधा
 य परिहृते वाससी क्षाण्णयित्वा शोषणार्थं विस्तार्यते ॥ प्रातः परिहृयीयतां ॥ अह
 णे दयकाले ध्वर्युः स्वात्वा तं स्थापितमग्निं स्वयत्वेनोपशमेत् ॥ ततो यजमानः आ
 वसथाहोमं कुर्यात् ॥ गार्हपत्यस्थाने परिसमूहोपलेपनं ॥ उद्धेखनं ॥ उद्धरणं ॥
 अभ्युक्षणं अभ्युक्षणकाले गार्हपत्ये स्थाने यजमानस्य कुरो रन्वारंभः ॥ अग्ने
 तु हिरण्यादीनामनिर्वापपक्षे अनन्वारंभणं एव अभ्युक्षणं कुरोति ॥ इच्छया
 संभारनिर्वापः ॥ संभारपक्षे गार्हपत्यस्य मध्ये हिरण्यशकलनिधानं ॥ तस्य
 आसमंतात् उषानिर्वापः ॥ उषानामक्षारमृत्तिके सूर्यः ॥ ततः आसूकर उप

राम

किरातिउपरिवाहिरण्यं॥ ततोपंचाशच्छर्कराभिः॥ परिवेष्टनं॥ अथवाहिरण्या
 वारूक्षरशर्कराणां अनिर्वापः॥ ततो गार्हपत्यस्य पुरस्तादष्टा सुविक्रमे पुष्पा
 दशसु द्वादशसु मसावा आहवनीयस्थानं कल्पयति वितृतीयेन दक्षिणतः॥
 दक्षिणाग्निस्थानं कल्पति॥ तता आहवनीयस्थाने गार्हपत्यस्य स्थानवत्
 रिसमूहनादि आरूक्षरांतं पूर्ववत्॥ आहवनीये त्रिः सप्ततिशर्कराभिः परिवेष्टनं
 ततो दक्षिणाग्निस्थापरिसेमूहनादिशर्करावेष्टनांतं पूर्ववत्॥ दक्षिणाग्नौ द्वाविं
 शतिशर्करा॥ तथा च परिशिष्टे पंचाशच्छर्करा दद्यात्॥ पूर्वदद्यात्त्रि सप्तातिः दक्षि
 णे च श्वरसा दशा सप्त च पंच च॥ अजविमोकः॥ अग्नीध्रे यजमानः दद्यात्॥ अ
 ध्वर्युः वाचं यथा पूर्णाहुतेः इति यजमानं प्रष्यति सपत्निको यजमानः पूर्णाहुतं
 वाग्यतो भवति अश्वमानयोति प्रैष्यो ध्वर्युः॥ अश्वमानय नमग्नीध्रः॥ अश्व
 न भावे द्वा नू अनुदह पक्षे प्रैषाभाकः॥ पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखोऽश्वमंथनं॥ ऋषभो
 वा उदि ते अनुदिते वा मंथनं कार्यं॥ उद्धरणं दिते नियमेना गार्हपत्यस्य पश्चिम
 तः तत्र प्राग्नीवमुपरिक्तो मयूष्मिणा जनिमा स्तीर्य तदुपरि श्वग्रा मुत्तग्रा वा अ

धाराणां निधाय ॥ ततः उत्तरारणोः ईशानप्रदेशात् अष्टांगुलं प्रमथ्यां हित्वा चान्न
 प्रोतनेत्रेण त्रिवेष्टयिता अधारणे मूलप्रदेशात्तेन बांगुलोपरि अर्द्धांगुलमि
 तप्रदेशो पूर्वभागे देवयोनिः ॥ तत्र मंथनं कार्यं प्राञ्चुर्यो यजमानो यंत्रं गृह्णाति प्र
 यञ्चुर्यो यजमानो यंत्रं गृह्णाति प्र
 शतिकर्कः ॥ पत्नीबहुते सर्वक्रमेण मंथति पत्न्या सोमं ध्यात्वा न्योवमंथनं करोति
 अग्नौ जाते सति वरदानं ॥ अध्वर्यवे ॥ अथवा सर्वेभ्योऽङ्गिभ्यो यजमानो वरं
 दद्यात् अथवा मनसा विचार्य कर्म समाप्तौ दद्यात् तमग्नी कर्परे प्रदीपं वृत्ता ॥
 नलिकया यजमानं निर्गच्छता मुखं स्वासेन आग्निं पुस्तकरोति सोमं ध्यात्वा सः ॥ ३४ ॥
 प्राणममृतं दधे इति मंत्रेण सकृत् ॥ ततो नलिकया वह्निज्वालाया ॥ ३५ ॥
 सेन मुखं मध्ये ग्रहणं उपशसः ॐ अमृतं प्राण आदधे इति मंत्रेण तमो ध्वर्युः ॥
 अथ पदार्थो द्वितीयादिप्रयोगेन भवति ॥ दासं भिज्ज्वलं तमादधाति ॥ यक्षिय
 काष्ठैर्ज्वलं तमग्निं ॥ ३६ ॥ भूभुव आदित्यानां सो देवानां व्रतपते व्रतेनादधे इति
 मंत्रेणाग्निस्थापनं ॥ यदि अंगिरसो यजमानः ॥ तर्हि अंगिरसो देवानां ॥

यदि मार्गवो यजमान तदा ऋगूणां त्वा देवानां ॥ इति मंत्रेण विरोधः ॥ भृग्वं गि
 रगाव्यतिरिक्तानां मादित्यानां त्वा देवानां इत्यध्वरिः ॥ रथं तरे गायेति प्रैषः रथं तरे
 गायेति प्रेष्यति ॥ गानमध्वर्यो ब्रह्मावावेन्द्रयोगा युक्ता तातू ॥ वाराब्दः पूर्वोक्त
 पक्षनिरासार्थः ॥ ब्रह्मैव सामानि गायति नाध्वर्युः कुत वेदयोगात् ब्रह्मणो हि
 साम वेदेन योगोस्ति ग्रहणधारणरूपेण ॥ यतास्त्रि वेदस्यैव ब्रह्म त्वधिकारः अतः
 ब्रह्मैव सामानि गायति इति सिद्धं ॥ अथ रथं तरे साम ॥ आभिलाश्ररणो नो नुमो वा
 ॥ आद्रुग्धा ईव धेनव ईशान मस्य जगतः सुवा २३६ रां मू ॥ आद्रुशान मा २३ रुद्रा ३
 सूस्थुः २३४ वा ३० वा ६ हा उवा ॥ ईशो वा ॥ नो मिन्द्र तस्थुषो न तावा ७ अन्यो दिवियः न
 वा २३ र्थि वा ॥ न जातो ना ३ जा ३ ना ईष्या २३४ ता ॥ उ० वा ६ हानु वा ॥ न जो वा ॥ तो न
 जानिष्यते अश्वायं तो मध्ववन्नि ॥ द्रवा ॥ २३ जिनाः ॥ गव्यं तस्मा २३ हा ३ वामा २३४
 हा ॥ उ० वा ६ हा उ ॥ वा अस् ॥ प्रथम ॥ अध्वर्युः ॥ इधमस्य द्वा विंशतिका एस्य त्रिधा
 वद्धस्य त्रिभिर्यूनैर्वद्धस्य अग्रे दशोपयमनी प्राधिष्य बुध्नस्य गार्हपत्ये श्रयणं ॥
 इधमस्य ग्रहणं आहवनीय देशो गमनं पुरस्तादश्वस्य गमनं ॥ वामदेव्यं गायेति

प्रैषो धर्युः ॥ तज्ज्ञानं ब्रह्मणः ॥ का ३६ यानश्वा ३ यित्रा ३ आश्रुवात् ॥ उती ॥ सदा वृधः
 सखा ३ हो होयि ॥ कया राचा यिष्टयो हो ३ ॥ हुम्मारवा ३ र्तो ३ होयि ॥ का ३ र्त्वा ॥ मरु
 उमा ३ दानाम् ॥ माहिष्टो मात्सा दंधसा ॥ आ ३ हो होयि ॥ दृढा चिदा ॥ रजो हा ३ हुम्मारवा
 सा ३ होयि ॥ आ ६ श्रीपुणाः ३ सा ३ र्त्वीनाम् आ ॥ विताजरा यितृणाम् ॥ ३ हो होयि ॥ रा
 ता ३ र्त्वा ॥ २ ॥ सियो हो ३ हुम्मारवा ३ र्तो ३ होयि ॥ अश्व पदेन सप्ता रक्रमणं ॥ प्रा
 ङ्ग यनं ॥ आवर्त्य अश्वस्य स्थापनं ॥ बृहद्भायेति प्रैषो धर्युः ॥ तज्ज्ञानं ब्रह्मणः ॥ आ हो
 यित्वा मिद्धि हवामहा ३ ए सा तो वाजा स्या कारा ३ ४ वाः तुवा ३ ४ ऋ हो वा ॥ वृत्रा इषु
 वा इद्रा सा ३ ९ तपतिना ३ ४ राः ॥ ताङ्गाष्टाः ३ ४ त्रु हो वा ॥ सूर अर्वा ३ ४ ताः ॥ उ हु वा ६
 हा उवा ऋ हो इतुवा ३ मे ॥ काष्ठा सू अर्वा ॥ ३ ४ ताः सत्वा ३ ४ ऋ हो वा ॥ नश्वा इत्रवा ॥ ज्ञा
 हा ३ ९ स्त धृष्टः ३ ४ या ॥ म हस्तवा ॥ नो अद्रा ३ ४ इवाः गामा ३ ४ ऋ हो वा ॥ शुवा
 ३ २ थार्द्रा यामा ३ ९ राद्रसंका ३ ४ इरा ॥ सन्नावाजा ॥ ३ ४ ऋ हो वा ॥ नारजा इना ३
 जिग्य ३ ४ सा ३ ३ ॥ उ हु वा ६ हा उवा ॥ हस ॥ अग्निना ॥ पदं द्विरप स्पृश्य तृतीयेना द
 ध्याति द्वितीयेन प्रथमेन वा ॥ ॐ ॥ भूर्भुवः स्व आदिसानां त्वा देवानां ब्रतप

ते ब्रतेनादधे ॥ इति मंत्रेण आहवनीयस्थाने आग्निं निदध्याति ॥ ततो यजमानः ॥
 पुरस्तात्परिक्रम्य ध्वमपूर्वादिं गृहीत्वा योरिव भूम्ने साह ॥ ॐ आयं द्यौः पृथिवी स्वः ॥ ॐ
 तश्च ० दिवम् ॥ त्रिर्ऋतं राद्वो ० धुमिः नवाकुर्यात् ॥ गार्हपत्याद्दक्षिणाग्निमादधाति ॥
 सभ्यस्थाने पंचभू संस्कारां कृत्वा ॥ त एवारणी पुनस्तथैव सभ्यामाश्रिमतो निमं
 थ्य ॥ तं जातमग्निं सभस्य स्वरं स्थापयेत् ॥ सभ्यस्थापना नानंतरं यजमानः ऋति
 जः ॥ प्रतिगांदिमध्वमिति प्रेष्यमाह ॥ ॐ गां दीमध्वम् ॥ ततो ब्रह्मा दयो ऋतिजं विहा
 रस्योत्तरतः आधो मुखं कांशापात्रं निधाय ॥ पंचशलाकां नृहस्ते गृहीत्वा कपदीन्
 वासमेनजया मिविधमेनजीयसे कां स्य पात्रोपरि चतुर्वारं प्रक्षिपंति ॥ ऋतिज ए
 व न यजमानः ॥ प्रेषणे कर्तुं विरि ॥ अस्य सभ्या धाना स्व्यस्य कर्मणः संगं सि
 ध्यर्थं अस्मि श्रुते इमां पणीकृतां गां ब्रह्मादीभ्यो ऋतिगभ्यः समविभागो नाहं संप्र
 ददे ॥ अतः प्रभृति सभ्यधारणं प्रातरुपस्थानं च याव जीवं कर्तव्यं ॥ रौते गाये
 ति प्रैषो ध्वर्युः ॥ तद्गानं ब्रह्मणा अभिप्रवः सुरा ध्यासा ३४ ओ हो वा ॥ आईन्द्रमर्चयथा
 विहा २३४ इ ॐ ६ हा यो जरीतभ्यः ॥ मा ध्या २३ ॥ वा ॥ पुरु २ वा २३४ स्तः ॥ सहस्त्रेणाई वा

शा ॥ हुम्मा ३ क्षा २ तो २३४ औ हो वा ॥ सहस्त्रे पो वशि । क्षता २३४ औ हो वा ॥ साहस्त्रे पो ।
 वशा ३ क्षता २३४ ॐ ह । शतानी के व । प्रजा २३ इ गा ॥ तिथ्या २ कू २३४ या हति वृत्रा पणि ३
 दा । हुम्माई । प्ररे वा २३४ औ हो वा । हंति धो वृत्रा पणि दा । शुषा ३४ औ हो वा हंति वृत्रा
 पणि दा शुषा ॥ ३४ इ । ॐ ह । गिरे रि व प्रासा सा २३ आस्पया २ राग्वा २३४ इ रत्राणि पुरु ३
 भो हुम्माई । जार सा २३४ औ औ हो वा । वा २३४ सू । इति शैत साम अथ वारन तीयं ॥ अ
 ध्वेन वा औ हो हर्ई । वारा २ । वा ॥ २३४ । नो म । व ॥ दा ध्या २३४ हर्ई । अगता इ नमम ३४
 औ हो वा । इ हा २३४ । हा इ उ हु वा भीः सम्राजा ताम ध्व रा ॥ ३४ औ हो वा । इ हा २३४ दा
 इ औ हो ३१ २३४ णाम एहि जा ६ हा । स धानः सा औ हो हा । इ । नूः रा वा २३४ सा पृथु
 प्रा २३४ हा । गो मा सु रा २३४ औ हो वा । इ हा २३४ हा । रा उ हु वा २३४ वाः मी दा ६ आ
 सा कंब भू ३४ औ हो वा । इ हा २३४ हर्ई औ हो ३१ २३४ या त । यहिया ६ हा । स नो दू रा औ हो
 होई । वा अ सा २३४ आनि माता २३४ औ हो वा । इ हा २३४ हर्ई औ हो ३१ २३४ यूः । ए हि
 वा ६ हा । हो ६ इ उ ६ य सा य छि यं गये ति प्रै वो ध्व र्मुः ॥ त हानं ब्र म्ह णः ॥ य सो ६ य
 शो ३ वो ३ ग्ना या इ ॥ आ इ रा इ रा चा ३ दा क्षा ३ सा इ प्र प्री २ व य म मृ तां जा ता २३

बाहु माइ । दा३ । साम् । मायं मित्राः सुबाउ । प्रायाम् । मायित्राः सु३राः सी ३षाम् उ
 ज्जो नपा २ तः सहिनया २३ माकु माइ । स्मा ३ यः ॥ दोशो मह्यदारतयाउ । दाशो माहा
 यो ३ दाता ३ याइ । भुव द्वाजे २ ष्व वित ३ वातु हुम्माइ । वा । द्वाइ । उतत्रातात नूर नाउ । वा
 २३४५ ॥ ६ ततो ध्वर्युः सर्वानगनीन्प्रदक्षिणीकृत्य आहवनीयपुस्तासंस्थितमश्वं अङ्क
 हं उदगुदस्तजेत नैतरथावृत्तिः ॥ ऋतुनक्षत्रसामवपनचा तृष्प्राश्य जागरणो धम
 वधिन्वारं भर्णवैर्ति सापराजीनवक्रियति ॥ एता नि एतानि ऋतुनक्षत्रादीन्याग्न्या
 ध्येये कुयन्मि कुयद्वैति विकल्म ॥ सर्वे विहितप्रतिषिद्धतात ॥ अग्नि होत्रं च तूष्णी
 ः श्रुतेः पूर्णं हुतं ते ॥ ततो ध्वर्युगर्हपि स्यादुत्तरपठपवि ॥ आज्यस्थाल्या माज्यनि
 रुप्माज्यंगार्हपत्ये धिश्चि सदर्भैः प्रथमं स्नुवस्य संमार्गः ततः स्नुचः ॥ स्नुचं
 स्नुचं च संमृज्यो दास्यो स्यावेक्ष्य गृहीतान् चोरध्वए वर्धः सर्वत्र स्वीहेति ॥ ततो
 ध्वर्युः । अधिश्चि स ॥ खादिर स्नुवं वै कंकं ती स्नुचं च । दर्भैः समृज्य ॥ आज्यो
 दासनं ॥ उत्तरतः । कुरातरुणाभ्यामुपवनं । अवैक्ष्य ॥ स्नुवेणाज्यग्रहणं ॥ या
 वद्भिः श्रुवैः कृता पूणा स्नुग्मवेत् ॥ दादर्शभिः रित्येके ॥ उपरिसमिधं कृता तदध्यापा

जातरं कृत्वा ॥ यथानस्कंदे तथा पूरणं मृत्वं गृहीत्वा हवनीयं गत्वा प्राङ्मीलनसामि
 धमाधाय उपविश्य दक्षिणं जान्वान्च यजमानान्वारध्वो ध्वर्युर्जुहोति तूर्णं
 साहासनेन इदं प्रजापतये नमः ॥ ततो यजमानो वरं दमि इति संप्रदानं मित्रेण
 ॥ वाग्विसेगं करोति । वरदानं मध्वर्यवे ॥ ब्रह्मर्युक्त्वा ॥ सर्वेभ्यो वाक्यं कुर्यात् ॥ ततो
 ध्वर्युस्तूष्णीं अग्निहोत्रहोमं तस्मिन्नेव विहारे पयसा कुर्यात् ॥ यजमानः ॥ सं
 चर प्रवेशो कृत्वा स्वस्थाने उपविश्य तूष्णीं अन्वम्य ॥ वाग्यमनं ॥ पत्नी च यथा दे
 शो उपविशति ॥ ततो ध्वर्युः ॥ कृत्वा सादनं कुर्यान्वा ॥ परिस्तरणं ॥ पर्युक्षं णं धा
 रासहितं गार्हपत्यात् ॥ गोदोहं प्रैषवर्जं ॥ उत्तरोगान् कृत्वा पूर्वेणात्स अधि
 श्रित्य ॥ अवज्योसस्त्रुवेणासिन्वापः पुनरवजोस ॥ त्रिरुदासयति ॥ वैकं क
 तं स्त्रुक् स्त्रुवं ॥ प्रतप्य ॥ पाणिना संमार्ष्टि ॥ पुनः प्र तप्य ॥ उन्नयनं प्रैषः ॥
 अग्ना संक्षामात्रेण ॥ ततश्चतुर्गृहीतग्रहणं ॥ उपारि समिधं धारयन् ॥ मुखमात्रे
 धाय पुनः मध्ये निगृह्योद्गृह्योपविश्य ॥ आहवनीये तूष्णीं समिधमो धाय ॥
 अग्निं ध्यात्वा तूष्णीं पूर्वोद्गृहीतहोमः इदमग्नये नमः ॥ इत्याहवो यजमानेन स

वेद्याग्नमानसिकाः कर्तव्याः शेषं पात्रांतरे तत्रैव स्थापयेत् ॥ पुनर्गार्हपत्यावे
 दुतरतस्थिता ॥ तथैव चतुर्गृहीत्वा समिदाधानं पूर्वकं तूष्णीं पूर्वाहुतिर्हो
 मः निधाय सूचं गार्हपत्यं मवेक्ष्य ॥ उभयोः शेषं समासि च्यतं तत्रेणोत्तराहुति
 होमः ॥ द्विप्रकंपनं ॥ निधानं ॥ तूष्णीं निमाह्वयं ॥ दक्षिणा उत्तरा उत्तानं ॥
 उदकोपस्पर्शः ॥ गार्हपत्ये एकं कं सुबं पात्रांतरे उन्नीय ॥ द्विप्रियं सुबं ॥ गृहीत्वा
 प्रथमोच्चीतं न सह प्रथमाहुतिं तूष्णीं जुहोति ॥ ततश्चतुर्थं गृहीत्वा द्वितीयोच्ची
 तं न सह तूष्णीं मेव द्वितीयो मा जुहोति ॥ एवं दक्षिणा ग्नौ होमः ॥ अग्नौ मिकया
 द्विः प्रारप ॥ उष्टज्य निर्लेढ्या चोम्य ॥ उपर्जसि च त्रिवारं तूष्णीं कूर्चस्थाने
 त्रिनिषिचति ॥ सुकं सुबं प्रतप्य निधाय गार्हपत्यं पूर्वतूष्णीं ॥ समिधादानं
 नोपस्थानं पर्युक्षणे धारावर्जं गार्हपत्यात् ॥ यजमानः वाच्यं ॥ आचम्य ॥
 संचरविमोकं कूयति ॥ इत्येवं तूष्णीं ॥ मग्निर्होत्रहोमः ॥ इति समाप्तमाधानं ॥
 त्रिशत्रुं नियमब्रह्मचर्यं ॥ अग्निधारणं पयोहोमः ॥ अग्निसमीपे रायनं ॥ प्र
 ष्ठीपद्मे तनूहविषु ततो यजमानः ॥ अथ पूर्वोच्चः पुण्यतिथौ ॥ ॐ तत्सत्परम

अथे प्रीत्ये अधानांगभूतया अग्निं पवमानैक देवसुया प्रथमया तनू हविषेष्ट्या
 हंयथा ॥ अग्न्यन्वाधाने अग्निं पवमानमष्टावपात्तेन पुनोऽशोनस्यो हंयथ्ये ॥ पं
 चदशो वज्रः भूयसी सहिता षड् द्वादश चतुर्विंशति वगिबोदक्षिणा एकेचन ॐ
 ममाग्ने मब्रम्हवेषे मे रणा भावः ॥ वाचस्पति प्रेष प्रणीता प्रणयनादि पात्रासादने
 पुनोऽशपात्र्यैका ग्रहणे ॥ अग्नये पावकाय जुष्टं गृध्रे क्षणेत्वाधिकः ॥ एकत्वा
 निर्दिष्टः प्रापादाने ॥ ॐ यस्ते भूताग्निं पवमानं गच्छ अवाहने ॥ अग्निमग्ने आ० सो
 अग्निं पवमानं न उपांशु ॥ आवह उच्चैः ॥ देवा आउतमे प्रयाजे ये ० हेरवाहाग्निं
 स्वाहा सोमः स्वाहाग्निं पवमानं उपांशु स्वाहा देवा आज्यपाजु ० वार्त्रेष्टावाज्य
 सागौ ॥ प्रधानयोगे ॥ अग्नये पवमानाय उपांशु ॥ अनुब्रूहीत्युच्चैः ॥ अग्नः आय
 ः पि० दुष्टुनां ॥ ॐ उच्चैः अग्निं पवमानं ॐ उच्चैर्जय ॥ ये ३ ॥ यजामहे ॥ अग्निं
 पवमानं अग्ने पवस्व स्वया अस्मे वर्चः पांके ० उष्ट इदमग्नये पवमानाय नमः
 यत्र्या ब्रीडितवर्त्यं संयोज्ये अग्नये स्विष्टकृते नु ० अग्निमीले तमो ० ये ० अग्निं स्विष्टकृ
 ते माया उग्निरग्नेः प्रियाधामा ० सोमस्य पि० ३ ० अग्नेः पवमानस्य पि० उच्चैः देवनां जु
 षता ० हविस्तत्ता मज्मषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरं ॥ वह्निर्होतारमीदितु ३

वौ इदमग्नयेऽस्विष्टकृते षट् दक्षिणा पक्षे इष्टि द्वयस्य सप्तम्यसीः द्वादशा पक्षे त्रयो
 दश मूयसीः चतुर्विंशति पक्षे एकोनपञ्चाशद्वावो दक्षिणा ॥ गोरसीति विरोधः ॥
 इमाः गावः प्रतिग्रह्यतां गृह्णे ॐ अग्नेः पवमानस्य नुज्यति मनु ॥ ॐ अग्निः
 पवमानः तमि ॥ सूक्तवाके अग्निरि सोम इ अग्निः पवमानः उ ३ ६ ह अजुष
 तमहोज्यायः अकृत देवा आज्यपाश्यादि ॥ राषं प्र कृतिवत् ॥ इति प्रथमोऽष्टिः
 ॥ १ ॥ अथ द्वितीयां ॥ तस्मिन्नाविहारे ॥ प्राणायामादि संकुल्यं विध्यते ॥ ॐ तत्स
 परमे ० ये अधीनां गतया द्वितीयया पावकया तनुहविषेऽप्याहं यष्ट्ये
 अग्न्यन्वाधाने ॥ अग्निपावकमष्टाकं न ॥ अग्निं शुचिमष्टाकं रो न ॥ सद्यो हं य
 ष्ट्ये ॥ पञ्चदशो मूयसि स हिता षट् द्वादशा चतुर्विंशति वा गवो दक्षिणा ॥ ये केचन
 ॐ ममा मत् नन्नम्बरण वाचस्पति प्रैषः ॥ ॐ वाचस्पते प्रणीता प्रणयनं ग्रहणे
 अग्ने पावकाय जु मि अग्नये शुचये जु ॥ प्रोक्षणे वा थिकः ॥ निर्द्देशः ॥ इदम
 ग्नेः पावकस्य इदमग्नये शुचये ॥ प्राणदौने ॥ ॐ सस्ते प्रा मूहाग्निपावकं गच्छस्व
 ० द ॥ ॐ सस्ते प्रा मूहाग्निं शुचिं गच्छ ० द ॥ अवाहने ॥ अग्निं मग्न आ सोममाह
 अग्निपावक आवृह ॥ अग्निं शुचिं आ देवां आज्यपाश्यादि ॥ उत मे प्रयाज

ये० स्वाहाग्निः स्वाहा सोमः सा अग्नियवकं पांशुस्वाहा॥ अग्निं शुचिं रवाहादे
 वा आज्यपादि॥ इदमग्नये सोमायाग्नये पावकायाग्नये शुचये देवभ्यो आज्य०
 आज्यभागाभ्यां चरति वृधन्वता वाज्यभागौ॥ अग्नये नु० अग्निः प्रज्ञे० सोम
 गी० प्रथानयागे॥ अग्नये पावकाय उपांशु॥ अनुब्रूहि॥ अग्ने पावकरो विषां
 प्रहया देवजिक्कया॥ आदेवान्वाक्षि च॥ उपांशु ॐ उच्चैः आग्निं पावकं उपांशु॥ य
 ज॥ ये यजा० ॐ अग्निं पावकं॥ सनः पावकं विश्वनं ॐ उपांशु वौ उषद् उअग्न
 ये शुचये० उपांशु० अनु० अग्निः शुचिर्प्रततमः॥ शुचिर्विप्रः शुचिकविः॥ शुचि
 रोचत आहुत उपांशु० ॐ मू उपां० अग्निं शुचिं उपांशु० ये यजा० पु० अग्निः शु
 चिमुदग्ने शुचयस्तव शुक्राभ्यां जंत ईरते॥ तव ज्योतीः व्यर्चया० वौषद्॥ अग्नि
 वर्यो संयाज्ये॥ आग्नयस्विष्टकृते नुब्रूहि॥ आग्नि॥ गै नाग्निः समिध्यते कविर्ग
 ह पतियुवा॥ हव्यवाङ्मुह्यस्यो मु॥ ये० ग्निस्विष्टकृत० अग्नेः पावकस्य उपांशु प्रिया
 उग्नेः शुचैः प्रि० देवा० जुषताः हविस्तर्ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रैर्यसस्तता॥ स
 रवा सव्या समिध्य सा उषद्॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नमम॥ दक्षिणादाने॥ प्र

जापत्येभगिस्थोर्जस्वान्प्रयस्वाप्राणापानोमेपातसमानव्यानोमेपातोदा
 नव्यानोमेपातोगावस्थोर्जमयिधताहितयस्यमामेशध्वममुत्रामुष्मिलेफ
 इहच॥ अस्याः पावकेष्टेः समुध्यर्थमाः भूयसीसहिताः षड्गावोदक्षिणा
 ॥ ब्रम्हादिभ्यो ऋ० दे० ॥ गृहणे॥ ॐ अग्नेः पावकस्याग्नेः पावकस्याग्नेः
 रुजिति म० ग्राहामि॥ ॐ अग्निः पावकोऽग्निः शुचिस्तमपनुतादयमयन्वोहा
 मि॥ सूक्तवाके॥ अग्निरि० सोम इ० अग्निपावकः उपांशु इ० हविः अजुपता
 वारधते॥ महोज्जायः॥ अक्रमं॥ अग्निशुचिः॥ उपांशु इ० हविः॥ अ० म० अ० देवा
 आज्यपाश्यादिशेषप्रकृतिवत्॥ इति द्वितीया॥ अथ तृतीया॥ यजमानः देशका
 लोऽसृष्टा ॐ तत्सामरमेश्वरप्रीतयश्रोताध्यानांगतयातृतीययादित्येषाहं
 यक्ष्ये॥ संकल्लोद्धरपांघटसमिथोगृहीत्वा अग्न्यन्वाधानम० वा॥ आदितिचरु
 णा॥ सद्योहं यक्ष्ये॥ सप्तदशो वज्रः प्रीहिभियगिः॥ ममा० पक्षिः उतमे० पाय
 नं॥ धेनुर्दक्षिणापात्रासादने॥ कपालोपवेष उद्धरपापात्रीणामभावाः॥
 शम्यादृषदुपलकुक्कुटाहाननार्थमेवासादनं॥ ग्रहणे॥ ॐ देवस्य० अदि
 त्यैजुष्टं॥ गृह्णामि प्राक्षणे हाधिकः॥ प्राणदाने॥ ॐ यस्ते प्राणा० भूहादि

वाजोम्॥ अग्नि० य० ग्नि० र्य० सामस्य० अदिते० उपां० प्रियाधामा० देवा० जुषता०
हविरिमो अग्नेवीततमानिरुव्याजस्त्रावक्षिदेवतातिम० ॥ प्रतिनई० सुरभीलिम
तु इवो० उष० इदमग्ने ये स्वपूकृते जमम॥ पूर्ववद्विष्टिपगनुमंत्रणं॥ व्यूहने॥ अदि
तेरुजिनि॥ प्रोहामि॥ ॐ अदितिस्तमपनुदतां॥ नावोहामि सूक्तवाके अग्नि० सो
मनू० अदिति० उपांशु० इ० हविः० अजु० महो० अकृत० देवा० शेष प्राकृतं इति तृतीया
कृतस्य इदं यथा ध्याना रूपा स्थकर्मणाः सांगता सिध्यर्थं शत ब्राह्मणान् भोजयिष्ये
तेन यज्ञपुरुषः॥ त्रिष्टतानमम॥ अथ त्रिरात्र नियमाः त्रिरात्रं मनुत न वदिष्ये॥ त्रि
रात्रं मतिष्ठीन् कालप्राप्तान् न निराकरिष्ये॥ त्रिरात्रं महमुदकं विहारे कृते कस्मै
चिन्नदास्ये॥ नष्ठापियास्यामि॥ त्रिरात्रं ब्रह्मचर्यं करिष्ये॥ आस्मन् विहारे त्रिरा
त्रं महमग्नीन्धारयिष्ये॥ १॥ त्रि० महमग्निहोत्रं पयस्येहोष्ये॥ आ० आ० ध्याना
हिताग्नि समये त्रि० महमध्यः शयिष्ये एते नियमा यजमानेन पत्या च नियमः॥
कार्यः॥ १॥ एतेषां त्रिरात्र नियमानां मध्ये यजमानोपनीकृतश्चिदिद्विज्ञात्नमादा
दा एकं नियममध्यमं विस्मरति न करोति॥ तदा आनादिष्टप्रायश्चित्तं होतव्यं॥

अध्वर्युर्वदक्षिणाग्नौ ॥ तदनंतरमग्नीध्रे ॥ आधानकर्मंगितयाविहितमिमम
 जुहुमंमहं संप्रदेदे ॥ तानिष्कृयीभूतं हिरण्यं वा ॥ ततः भो अध्वर्यो ॥ आधानक
 मंगितयाविहितेतत्कर्मप्राति ॥ ष्ठास्तिध्वर्युर्हि मे अध्वरोतराक्षौ मे वात्सससीतु
 भूभहं संप्रदेदे ॥ पत्नी च स्वीयेददाति ॥ तो अर्द्धस्त्रपरिधानकुरुतस्ततस्तेभ्यो
 यजमानः स्वकर्मपरिपूरणाय परमेश्वरप्रीतये गोभू हिरण्यवस्त्रादिरूपां किं
 चिदक्षिणां ब्राम्हणो भ्यो ददाति ॥ तदशक्तौ भक्ष्यास विनयं साध्यां प्रणाममात्रं
 करोति ॥ ततस्ते विप्राः सव्याः आशीर्वचनं ब्रूयुः ॥ अथानां गकर्मलक्षणं निमित्तं प्रायश्चित्तं
 लिख्यते ॥ त्रिरात्रमध्ये गार्हपत्यः शान्तो भवति तदा भू संस्कारपूर्वकं गार्हप
 त्यनिर्मथ्य स्थापयति ॥ गार्हपत्यं आज्यसंस्कारं कृत्वा समिपूर्वकं दक्षिणाग्नौ
 भुवः स्वाहेति यजुर्वेदं प्रायश्चित्तं सूचा जुहोति ॥ इदं वायवे नमः ॥ ततः सकृद्गृही
 तेन सन्नातृन्नो अग्न इत्यादिपंचभिः पंचवारुणो मंत्रैः पृथक् पंचाहुती जुहोति ॥ य
 था देवततथा त्यागाददाति ॥ इति गार्हपत्ये आज्यसंस्कारं कृत्वा चतुर्गृहीत्वा समि
 पूर्वकं दक्षिणाग्नौ भूः स्वाहेति पूर्ववत्पश्चादाहवनीये भू संस्कारपूर्वकं गार्ह

पत्मादाहवनीयमुद्धरति॥ त्रिरात्रमध्ये दक्षिणाग्नौ शंते भू संस्कार पूर्वकं उद्धर
 णं पूर्ववत्॥ आज्य संस्कारं समिह्वं भुक् स्वाहेति दक्षिणाग्नौ पूर्ववत् जुहोति॥
 अथ युगपेत्॥ आग्नित्रये शंते तर्हि अनादिष्टं तदा भू संस्कारान् कृत्वा निष्यगा
 हं पत्यस्थापयति॥ ततो अहवनीयदक्षिणाग्निं स्वरे भूभुद्रि पूर्वकं क्रमेणोद्धरणं
 पूर्ववदाज्यं संस्कृत्य च तुष्टहीत्वा समिह्वं दक्षिणाग्नौ भुक् स्वाहेति जुहोति
 पंचवारं कंच॥ एवमग्नित्रये शंते पितृकमेवा॥ अनोदिष्टं होतव्यमिति त्रि
 रात्रमध्ये अग्नित्रये शंते पितृकमेवापि त्रि अग्निहोत्रे होममथ मग्धाने
 समाप्तं॥ इति श्रौताधानप्रथमप्रयोगः॥ पुष्यश्रुत्वा पंचमिश्रकैः ७४८
 श्रीगणेशाय नमः

